

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-23-26>

УДК 341.215.2:351.82(477)

МАКРОЕКОНОМІЧНІ ІНДИКАТОРИ АКТИВІЗАЦІЇ ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ МИРОБУДІВНИЦТВА І ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

MACROECONOMIC INDICATORS OF INTENSIFICATION OF HYBRID THREATS OF PEACEBUILDING AND ENSURING UKRAINE'S ECONOMIC SECURITY

Блохін Павло Васильович

аспірант,

Міжнародний університет фінансів, м. Київ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5734-2605>**Blokhin Pavlo**

International University of Finance, Kyiv

У статті досліджено та проаналізовано вплив основних макроекономічних показників на економічну безпеку країни під час ведення бойових дій на сході України. Проведене аналітичне дослідження висвітлює передумови негативного впливу конфлікту на Сході України на системи економіки миробудівництва та економічної безпеки країни. Дослідження показує, безпосередні втрати частини економічного потенціалу країни у процесі зростання гібридних конфліктних дій з боку Російської Федерації та зміни вектору зовнішньої торгівлі в цілому. Визначено, що повномасштабне миробудівництво можливе по завершенню воєнного конфлікту та деокупації територій. Запропоновано сучасні напрями активізації гібридних загроз миробудівництва і забезпечення економічної безпеки України. Під час аналізу виявлено, що внаслідок прямого воєнного вторгнення вітчизняна економіка втратила близького четверті свого промислового потенціалу. Крім того, на непідконтрольних територіях країни залишилися значні поклади корисних копалин, особливо кам'яного вугілля, – стратегічного ресурсу з позиції функціонування паливно-енергетичного комплексу економіки; відрізними від загальної системи – важливі транспортні та логістичні коридори; втрачено низку стратегічних коопераційних зв'язків та відносин з-поміж підприємств і виробничо-господарських комплексів з різних регіонів країни; держава не в змозі використовувати цілий комплекс інтелектуально-кадрових, матеріально-технічних, техніко-технологічних, інноваційно-технологічних та інших ресурсів. Гібридна агресія, фінансово-економічні кризи, внутрішня політико-економічна нестабільність та глобалізаційні процеси позначилися й на тенденціях вітчизняного сільсько-господарського виробництва. Досліджена динаміка індексу реального ВВП в Україні та країнах Центральної Європи. Зазначена головна причина в цьому – низька економічна продуктивність, коли обсяги виробництва товарів та послуг на одиницю населення суттєво не відповідають промислового, інноваційно-технологічному, інтелектуально-кадровому та особливо ресурсному потенціалу національного господарства України.

Ключові слова: миробудівництво, економіка миробудівництва, економічна безпека, гібридні загрози, тіньова економіка, національна безпека.

В статье исследовано и проанализировано влияние основных макроэкономических показателей на экономическую безопасность страны при ведении боевых действий на востоке Украины. Проведенное аналитическое исследование освещает предпосылки негативного влияния конфликта на Востоке Украины на системы экономики миростроительству и экономической безопасности страны. Исследование показывает, непосредственные потери части экономического потенциала страны в процессе роста гибридных конфликтных действий со стороны Российской Федерации и изменения вектора внешней торговли в целом. Определено, что полномасштабное миростроительство возможно по завершению военного конфликта и деокупации территорий. Предложено современные направления активизации гибридных угроз миростроительству и обеспечения экономической безопасности Украины. Во время анализа выявлено, что в результате прямого военного вторжения отечественная экономика потеряла близкого четверти своего промышленного потенциала. Кроме того, на неподконтрольных территориях страны остались значительные залежи полезных ископаемых, особенно каменного угля – стратегического ресурса с позиции функционирования топливно-энергетического комплекса экономики; отрезанными от общей системы – важные транспортные и логистические коридоры; потеряно ряд стратегических кооперационных связей и отношений между предприятий и производственно-

хозяйственных комплексов из разных регионов страны; государство не в состоянии использовать целый комплекс интеллектуально-кадровых, материально-технических, технико-технологических, инновационно-технологических и других ресурсов. Гибридная агрессия, финансово-экономические кризисы, внутренняя политико-экономическая нестабильность и глобализационные процессы отразились и на тенденциях отечественного сельскохозяйственного производства. Исследована динамика индекса реального ВВП в Украине и странах Центральной Европы. Указанная главная причина в этом – низкая экономическая производительность, когда объемы производства товаров и услуг на душу населения существенно не соответствуют промышленному, инновационно-технологическим интеллектуально-кадрового и особенно ресурсному потенциалу национального хозяйства Украины.

Ключевые слова: миростроительство, экономика миростроительству, экономическая безопасность, гибридные угрозы, теневая экономика, национальная безопасность.

The article investigates and analyzed the impact of the main macroeconomic indicators on the economic security of the country during the hostilities in eastern Ukraine. The conducted analytical study highlights the prerequisites for the negative impact of the conflict in the East of Ukraine on the systems of the economy of peacebuilding and economic security of the country. The study shows that direct loss of part of the country's economic potential in the process of growing hybrid conflict actions by the Russian Federation and changes in the vector of foreign trade in general. It is significant that the world is more able to complete the war-conflict of that deoccupats. Modern directions of intensification of hybrid threats to peacebuilding and ensuring economic security of Ukraine are proposed. The analysis revealed that as a result of direct military invasion, the domestic economy lost about a quarter of its industrial potential. In addition, significant deposits of minerals remained in the uncontrolled territories of the country, especially coal – a strategic resource from the point of view of functioning of the fuel and energy complex of the economy; cut off from the general system – important transport and logistics corridors; a number of strategic cooperation relations and relations between enterprises and production and economic complexes from different regions of the country were lost; the state is not able to use a whole range of intellectual and personnel, materialtechnical, technical-technological, innovative-technological and other resources. Hybrid aggression, financial and economic crises, internal political and economic instability and globalization processes affected the trends of domestic agricultural production. The dynamics of the real GDP index in Ukraine and Central Europe is studied. The main reason for this is low economic productivity, when the volume of production of goods and services per unit of population does not significantly correspond to the industrial, innovative-technological, intellectual-personnel and especially the resource potential of the national economy of Ukraine.

Keywords: peacebuilding, economy of peacebuilding, economic security, hybrid threats, shadow economy, national security.

Постановка проблеми. Руйнівною силою економічного прогресу будь якої країни виступають військові дії та зростання гібридних загроз територіальної цілісності та економічної незалежності держави в умовах світових глобальних викликів. Військові дії невпинно руйнують економіку та соціальні об'єкти, погіршують умови життя населення та спричиняють наростання соціального вибуху у межах країни. Власне, Україна зазнала гібридної агресії з боку Російської Федерації на Сході країни, що спричинило тяжкі наслідки для соціального та економічного розвитку її територій. Відтак, з метою збереження економічного потенціалу країни і якнайшвидшого повернення анексованих територій необхідною складовою політики у напрямку забезпечення національної безпеки має стати економіка миробудівництва.

Зауважимо, що економіка миробудівництва спрямована не лише на локалізацію конфлікту, але й відновлення промисловості та інфраструктури, залучення міжнародних донорів тощо. Відтак, особливо важливим для України є питання відновлення та забез-

печення економічної безпеки на засадах миробудівництва. З цією метою пріоритетом державної політики миротворення має стати розробка превентивних і реактивних заходів зміцнення національної безпеки.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Виходячи з усієї багатогранності та складності цієї категорії, а також зважаючи на відсутність досліджень з питань економіки миробудівництва, а також недостатність науково-прикладних розробок щодо протидії зовнішнім та внутрішнім загрозам економічній безпеці держави, наукові пошуки в цьому напрямку є вкрай актуальними.

У процесі дослідження, використовувались праці як вітчизняних, так зарубіжних вчених, періодичні видання, офіційні інтернет-ресурси, статистичні матеріали Державної служби статистики України та авторські дослідження. Серед зарубіжних досліджень проблематики економіки миробудівництва та економічної безпеки держави слід виділити наукові праці таких вчених, як: П. Кольер, Й. Галтунг, Ж. Брауер, А. Рух, М. Жень, В. Таксас та інш. Дослідження питання еконо-

міки миробудівництва і забезпечення економічної безпеки держави відомі праці наступних авторів серед яких: О. Власюк, Т. Васильців, О. Ляшенко, В. Горбулін, Д. Гордієнко, О. Іляш, Б. Кравченко, Р. Лупак, О. Ляшенко, Є. Магда, А. Мокій, М. Флейчук та інш. Разом з тим, не дивлячись на значну наукову дискусію у цій площині, економічні дослідження є затребуваними та своєчасними.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є проведення аналітичного моніторингу активізації гібридних загроз миробудівництва і впливу наслідків гібридних конфліктів на забезпечення економічної безпеки України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Загальновідомо, що в умовах глобальних гібридних загроз могутні країни намагаються нав'язати свої інтереси країнам з менш слабкою економікою, що спонукає до пошуку нових та ефективних шляхів економічного захисту країни [1, с. 14–17].

Для реалізації потенціалу економічної системи потрібно прибрати низку системних проблем і низька продуктивність вітчизняної економіки далеко не єдине питання, яке потрібно вирішити. Галузеві структурні диспропорції – ще один вагомий недолік. Зокрема, підприємства з високим рівнем доданої вартості, які здійснюють глибоку переробку, щоб виробити товари кінцевого споживання, в структурі національної економіки займають недостатньо вагомі частки [2, с. 47].

До прикладу, частка переробної промисловості у 2018 р. у структурі валової доданої вартості становила лише 11,6 %, а машинобудування – 1,5 %, інформації та телекомунікацій – 3,9 % (табл. 1).

Натомість, такі суто сировинні та/чи з низькою доданою вартістю галузі економіки, як сільське господарство, добувна промисловість, оптова та роздрібна торгівля, операції з нерухомим майном в загальній структурі національної економіки обіймали понад 35%. При цьому за 2010-2018 рр. скоротилися частки переробної промисловості (на 0,9 в.п.), машинобудування (на 0,6 в.п.), галузі транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності (на 1,4 в.п.), будівництва (на 1,1 в.п.), тоді як зріс рівень добувної промисловості (на 0,2 в.п.), операцій з нерухомим майном (на 0,4 в.п.), державного управління, оборони і соціального страхування (на 0,7 в.п.).

Слід зазначити, що в зв'язку з підступними діями РФ, Україна змушена зробити

зміну курсу та переорієнтацію зовнішньоекономічного вектора зі сходу на захід, що забезпечило високі темпи зменшення обсягів зовнішньоторговельних відносин України з РФ (рис. 1), є підстави вести мову про все ще збереження залежності національної економіки від зовнішньоекономічних чинників. З 2011 р. по 2019 р. обсяги експорту з України до РФ знизилися з 19,8 до 3,2 млрд дол. США (у 6,2 рази), а обсяги імпорту – з 29,1 до 7,0 млрд дол. США (у 4,2 рази). Втім, навіть станом на 2019 р. частка імпорту товарів та послуг з РФ становила 10,3 %, а експорту до РФ – 5,0 %; рівень імпорту продукції та послуг з РФ займав 4,9 % ВВП України.

Варто також додати, що відповідний показник у 2019 р. становив 3,8 млрд дол. США, що перевищувало обсяги вітчизняного експорту до РФ та становило 54,2 % від загальних обсягів імпорту товарів, послуг з РФ до нашої країни.

Україна не в змозі повністю «відгородитися» від імпорту з РФ, оскільки, на разі, все ще критично залежна від постачання в країну російського палива мінерального, нафти та нафтопродуктів, ядерних реакторів, котлів та машин, чорних металів, добрива, пластмас, полімерних матеріалів (ключові товарні позиції українського імпорту з РФ). Україна ж на нині експортує до РФ здебільшого чорні метали (21,5 % в структурі експорту у 2019 р.), продукти неорганічної хімії (19,1 %), реактори ядерні реактори, котли та машини (14,0 %) (табл. 2). В сукупності на ці три товарні групи припадає близько 55 % українського експорту до РФ. Значними були також обсяги експорту пластмас і полімерних матеріалів (192,0 млн дол. США), залізничних локомотивів (189,1 млн дол. США), виробів із чорних металів (145,5 млн дол. США) та електричних машин (135,6 млн дол. США).

Безумовно, можливості проникнення, а також активізації дії гібридних ризиків і загроз посилюються в економіках, які глибоко пронизані внутрішніми структурними вадами інституційного характеру. Такими передусім є корупція, тінізація економіки та економічних відносин, прояви неправомірного захоплення власності, рейдерство, монополізація та ін. Наявність та системне поширення цих вад створює сприятливе тло для зовнішнього маніпулювання як особами, причетними до безпосереднього втручання, так і економічними суб'єктами та цілими секторами і галузями національної економіки, а також системи державного управління [6, с. 22].

Таблиця 1
Структура валової доданої вартості за видами економічної діяльності в Україні у 2010–2018 рр.

Види економічної діяльності	Роки										+/-, в.п.	
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2018/2010	2018/2017	
Сільське, лісове та рибне господарство	7,4	8,1	7,8	8,7	10,2	12,1	11,7	10,2	10,1	+2,8	-1,5	
Промисловість	22,2	21,8	21,5	20,0	20,5	19,8	21,2	21,2	21,0	-1,0	-	
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	5,7	6,3	5,7	5,4	5,0	4,8	5,5	5,9	6,0	+0,2	+0,4	
переробна промисловість	13,0	11,8	12,2	11,2	12,2	11,9	12,2	12,1	11,6	-0,9	-0,1	
машинобудування	2,1	2,2	2,2	1,7	1,5	1,3	1,4	1,5	1,5	-0,6	0,1	
Будівництво	3,3	3,0	2,8	2,5	2,3	1,9	2,0	2,2	2,3	-1,1	+0,2	
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	14,5	14,9	14,4	14,6	14,7	13,8	13,3	13,7	13,2	-0,8	+0,4	
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	7,8	8,0	7,1	7,2	6,4	6,8	6,6	6,4	6,4	-1,4	-0,2	
Тимчасове розміщування й організація харчування	0,9	0,9	0,8	0,8	0,6	0,6	0,7	0,6	0,7	-0,3	-0,1	
Інформація та телекомунікації	3,0	2,9	3,0	3,2	3,3	3,6	3,7	3,7	3,9	+0,7	-	
Операції з нерухомим майном	5,3	5,3	6,0	6,5	6,2	6,2	6,1	5,7	5,8	+0,4	-0,4	
Державне управління і оборона; обов'язкове соціальне страхування	4,8	4,3	4,4	4,8	5,0	4,8	5,2	5,5	6,0	+0,7	+0,3	
Освіта	5,0	4,6	5,1	5,4	4,8	4,2	3,7	4,5	4,5	-0,5	+0,8	
Інші	25,8	26,2	27,1	26,3	26	26,2	25,8	26,3	26,1	-0,5	-0,5	

Джерело: складено автором за [3, с. 194]), %

Товарна структура експорту України до РФ у 2011–2019 рр.

Товари та товарні групи	Показники	Роки										Абсолютні (±) / Відносні (%) Відхилення	
		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2019 / 2011	2019 / 2018	
Сіль, сірка; землі та камення	в обсязі, млн дол. США	374,2	464,3	473,5	366,2	144,5	92,0	93,8	100,4	93,7	25,0	93,3	
	в структурі, %	1,9	2,6	3,1	3,7	3,0	2,6	2,4	2,7	2,9	+1,0	0,2	
Палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки	в обсязі, млн дол. США	2786,6	796,6	216,8	151,3	50,0	40,7	111,8	69,3	44,1	1,6	63,6	
	в структурі, %	14,1	4,5	1,4	1,5	1,0	1,1	2,8	1,9	1,4	-12,7	-0,5	
Продукти неорганічної хімії	в обсязі, млн дол. США	791,6	822,9	908,9	735,7	609,9	501,1	611,0	692,8	618,4	78,1	89,3	
	в структурі, %	4,0	4,7	6,0	7,5	12,6	14,1	15,5	19,0	19,1	+15,0	0,1	
Пластмаси, полімерні матеріали	в обсязі, млн дол. США	465,1	550,5	393,3	232,2	181,1	157,5	179,9	172,1	192,0	41,3	111,6	
	в структурі, %	2,3	3,1	2,6	2,4	3,7	4,4	4,5	4,7	5,9	+3,6	1,2	
Папір та картон	в обсязі, млн дол. США	680,0	724,8	769,8	584,5	319,2	230,3	179,6	189,4	56,7	8,3	29,9	
	в структурі, %	3,4	4,1	5,1	6,0	6,6	6,4	4,6	5,2	1,7	-1,7	-3,5	
Керамічні вироби	в обсязі, млн дол. США	155,7	207,7	195,8	133,1	72,7	51,6	58,4	47,8	38,4	24,7	80,3	
	в структурі, %	0,8	1,2	1,3	1,4	1,5	1,4	1,5	1,3	1,2	+0,4	-0,1	
Чорні метали	в обсязі, млн дол. США	2428,2	2328,9	2162,4	1440,9	776,5	688,6	723,5	633,5	697,8	28,7	110,1	
	в структурі, %	12,3	13,2	14,3	14,7	16,1	19,2	18,4	17,3	21,5	+9,2	4,2	
Вироби з чорних металів	в обсязі, млн дол. США	1393,8	1110,1	843,8	617,4	253,6	204,6	224,9	199,8	145,5	10,4	72,8	
	в структурі, %	7,0	6,3	5,6	6,3	5,3	5,7	5,7	5,5	4,5	-2,5	-1,0	
Реактори ядерні, котли, машини	в обсязі, млн дол. США	2186,9	2270,6	2222,0	1678,2	900,6	642,8	673,9	529,8	453,2	20,7	85,5	
	в структурі, %	11,0	12,9	14,7	17,1	18,7	17,9	17,1	14,5	14,0	+3,0	-0,5	
Електричні машини	в обсязі, млн дол. США	1056,5	1159,7	1101,2	672,0	254,7	174,2	175,8	204,3	135,6	12,8	66,4	
	в структурі, %	5,3	6,6	7,3	6,9	5,3	4,8	4,5	5,6	4,2	-1,1	-1,4	
Залізничні локомотиви	в обсязі, млн дол. США	3194,4	2635,6	1743,4	601,4	110,1	111,6	127,5	121,2	189,1	5,9	156,0	
	в структурі, %	16,1	14,9	11,6	6,1	2,3	3,1	3,2	3,3	5,8	-10,3	2,5	
Засоби наземного транспорту, крім залізничного	в обсязі, млн дол. США	491,2	431,2	191,6	129,1	58,5	41,5	58,2	42,3	39,6	8,1	93,6	
	в структурі, %	2,5	2,4	1,3	1,3	1,2	1,2	1,5	1,2	1,2	-1,3	-	

Джерело: складено автором за [5]

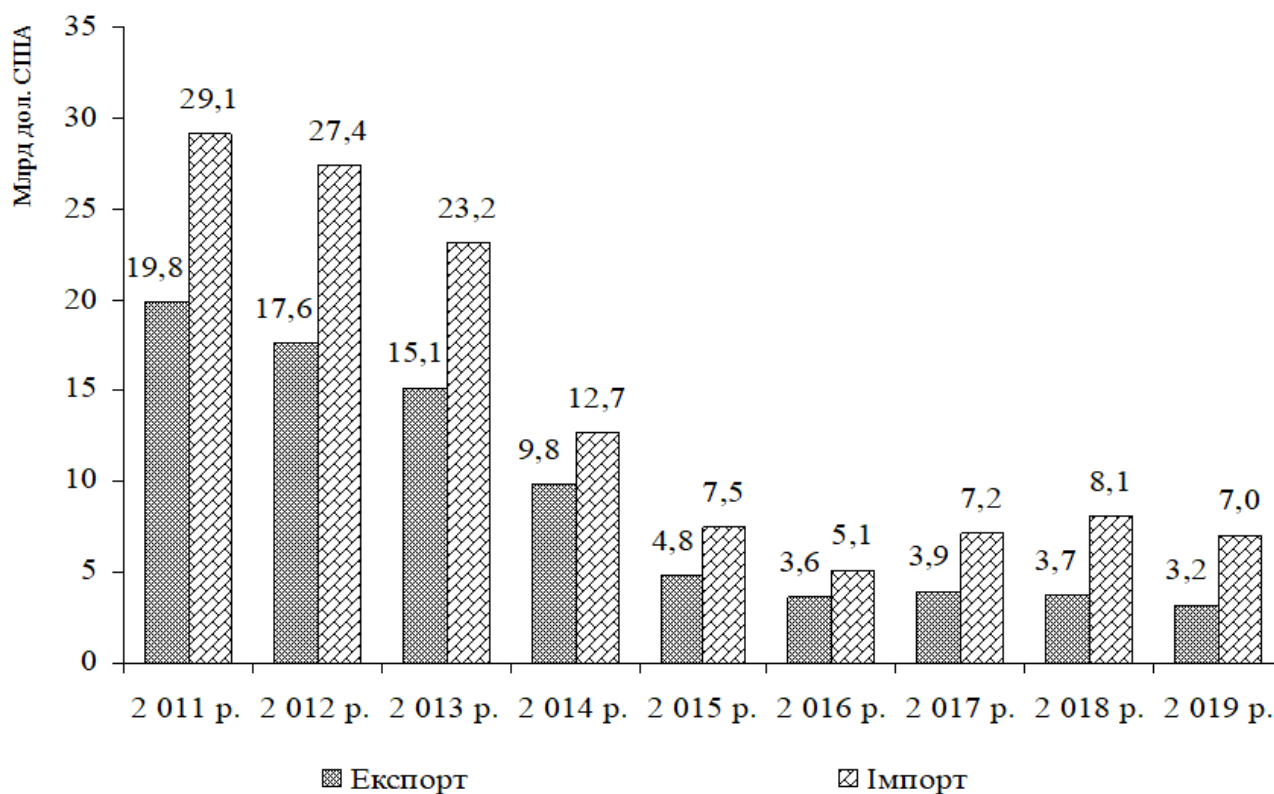

Рис. 1. Обсяги експорту та імпорту товарів України з РФ у 2011–2019 рр.

Джерело: складено автором за [4]

На превеликий жаль, для України на нинішньому етапі розвитку такі вади не лише характерні, але утворюють макроекономічні та соціальні передумови, що не сприяють миробудівництву і забезпеченню економічної безпеки держави, поверненню економіки і соціальної сфери країни на шлях сталої еволюції і розвитку. До прикладу, Україна обіймає низькі

позиції в світовому рейтингу сприяння корупції – 126 місце у 2019 р. з поміж 180 країн (табл. 3).

При цьому навіть попри певний прогрес (за 2012–2019 рр. Україна піднялася на 9 позицій у рейтингу) місце нашої країни істотно поступалося сусіднім країнам, як то – Польща, Словаччина, Білорусь, Румунія та Угорщина.

Таблиця 3

Місця України та окремих країн у світовому рейтингу сприяння корупції у 2012–2019 рр.

Країни	Роки								Абсолютні відхилення, ±	
	2012 (176 країн)	2013 (177 країн)	2014 (174 країн)	2015 (168 країн)	2016 (176 країн)	2017 (180 країн)	2018 (180 країн)	2019 (180 країн)	2019/2012	2017/2012
Україна	135	134	135	134	132	130	120	126	↓9	↓6
Польща	33	33	34	35	36	36	36	41	↑8	↓5
Словаччина	36	37	33	32	34	35	57	59	↑23	↓2
Румунія	57	55	54	54	57	59	61	70	↑17	↓9
Угорщина	65	64	64	61	58	66	64	70	↑15	↓6
Білорусь	69	68	70	71	79	68	70	66	↓3	↑4
Російська Федерація	133	127	136	119	135	135	138	137	↑4	↑1

Джерело: складено автором за [7]

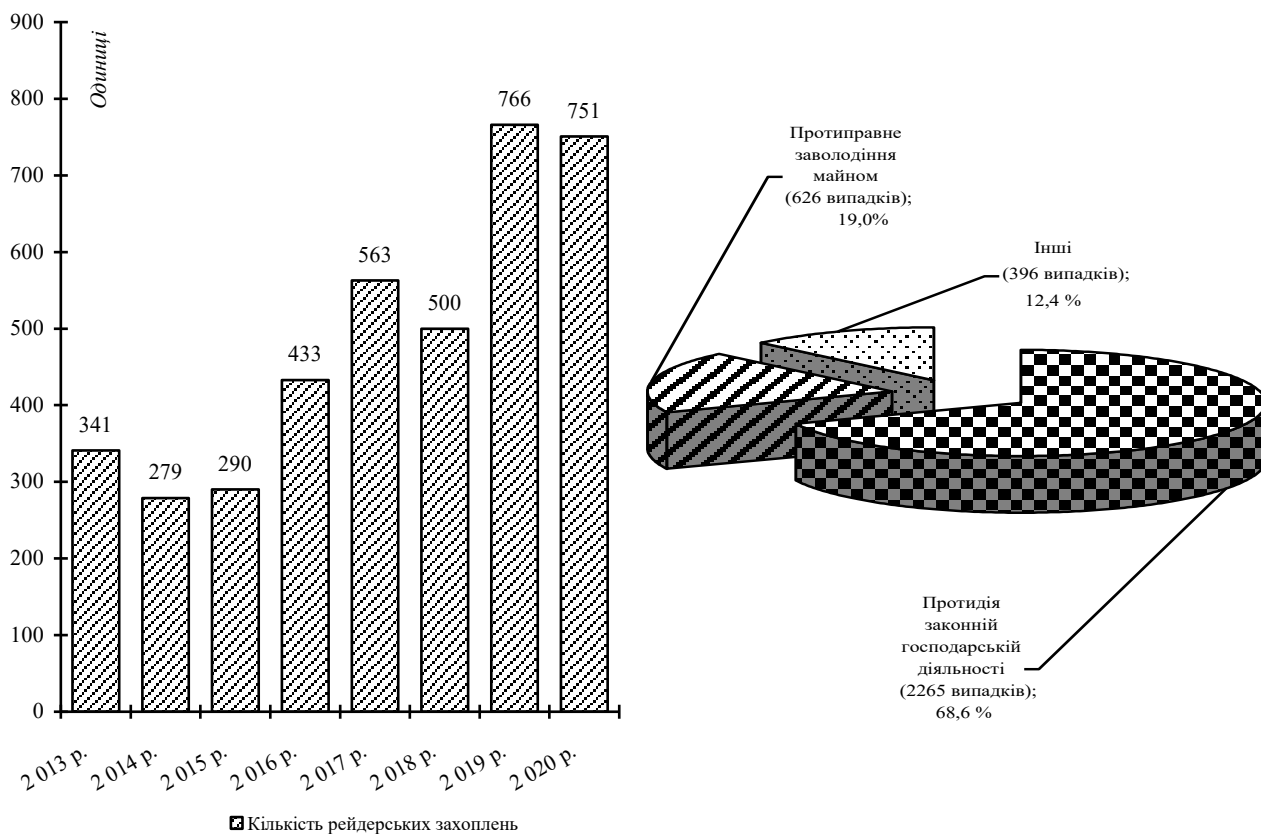

Рис. 2. Кількість та частки кримінальних проваджень за випадками рейдерських захоплень в Україні у 2013–2020 рр.

Джерело: складено автором за [8]

Про наявність в Україні такої проблеми, як рейдерство, велася мова ще з кінця минулого століття. Відповідно, вже тоді було закладено потужний деструктивний вплив цього чинника на інвестиційну привабливість національної економіки та обсяги прямих іноземних інвестицій. Логічно, що практично всіма урядами декларувалася рішуча політика з протидії рейдерству та покращення системи захисту права приватної власності як одного з ключових імперативів ринкової економіки та здорового суспільства з справедливою і прозорою судовою системою.

Втім, як бачимо з інформації, наведеної на рис. 2, за період 2014–2020 рр. чисельність рейдерських захоплень мала висхідну динаміку та збільшилася з 279 до 751 од. (у 2,7 рази).

В середньому за 2013–2020 рр. переважали злочини, пов'язані зі протидією господарській діяльності (68,6%). При цьому на протиправне заволодіння майном припадало 19,0% випадків злочинних рейдерських дій. Це критично негативно для економіки, яка декларує формування здорової прозорої ринкової системи господарювання, в тому числі й з причини того, що

рейдерство само по собі є гібридною загрозою, оскільки підриває основи мотивації до започаткування і розвитку бізнесу, а також вкладення інвесторами значних сум коштів у відкриття підприємств на території країни [9, с. 23].

Слід також зазначити високий рівень та системний характер тінізації національної економіки. За таких умов політика миротворення об'єктивно ускладнюється, а впровадження дієвих заходів опирається на супротив структур, зацікавлених у збереженні статусу "кво" з різних причин (інтересів) – внутрішніх (заради подальшого збагачення), зовнішніх – задля дестабілізації економіки і суспільства, формування іміджу України як неуспішної держави. Відтак, легалізація, детінізація та декриміналізація економіки – одне з системних і невід'ємних завдань в руслі ефективної політики миротворення. Натомість, на нині, рівень тінізації вітчизняної економіки все ще високий, що підтверджується офіційними статистичними даними (табл. 4), втім ще в більшій мірі актуалізується в підсумку аналізування даних експертних оцінок, у т. ч. визнаних міжнародних фінансово-економічних організацій.

Таблиця 4

**Рівень тіньової економіки України у 2010–2019 рр.,
розрахований з використанням різних методик, % від обсягу офіційного ВВП**

Методи	Роки										Абсолютне відхилення, ±	
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2019/2010	2019/2018
За старію методологією МРЕТтаСГ України	38	34	34	35	43	40	35	32	31	28	-10	-3
За удосконаленою методологією МРЕТтаСГ України	36	32	31	31	38	36	35	34	30	29	-7	-1
Метод збитковості підприємств	34	29	31	31	35	30	25	25	23	20	-14	-3
Метод порівняння витрат домогосподарства та роздрібногo товарообороту	30	43	40	40	44	44	38	38	33	30	-	-3
Електричний метод	36	28	28	30	38	35	31	29	27	26	-10	-1
Монетарний метод	38	34	30	29	33	33	33	31	32	30	-8	-2

Джерело: складено автором [10]

Так, Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України декларує, що станом на 2019 р. у тіні перебувало близько третини (28-29 %) національного господарства. Згідно методу збитковості підприємств – лише 20 %, а за результатами порівняння обсягу витрат домогосподарств та роздрібногo товарообороту товарів та послуг можна говорити про 30 %-ну тінізацію. Згідно порівняння фактичних витрат на енергоресурси і обсягу товарів послуг, реалізованих в економіці визначається тіньова економіка на рівні 26 %, а за монетарним методом (як частка готівки, що в тіньовому обороті) – 30 %. Таким чином, за офіційними даними, рівень тінізації економіки України становить 20-30 %, причому найвищим він був саме в період 2014–2015 рр. (33-44 %).

Узагальнюючи вище наведене, маємо об'єктивні підстави до висновку, що економіка України характеризується здебільшого негативними передумовами відносно реалізації політики миротворення, що підтверджується наявністю як критично гострих і системних проблем її функціонування та розвитку, так і динамічних характеристик, які погіршуються. Причинами такого стану справ є, по-перше, недостатньо ефективна державна соціально-економічна політика, яка реалізується; по-друге, зовнішня воєнна та гібридна агресія проти нашої держави, що в рази посилила існуючі проблеми і диспропорції.

Йдеться, зокрема про втрати в межах таких ключових макроекономічних характеристик (табл. 5), як:

- робоча сила (якщо до конфлікту у 2010–2014 рр. середня сумарна частка Донецької та Луганської областей у робочій силі країни становила 14,7 %, то після нього – 6,8. Таким чином, було втрачено близько 7,9 % робочої сили економіки України);

- валовий регіональний продукт (у підсумку розгортання конфлікту економіка України не доразувалася 8,4 % ВВП. Саме на стільки знизилася середня сумарна частка Донецької і Луганської областей);

- обсяги реалізованої продукції суб'єктами господарювання (на 10,7 %);

- обсяги продукції сільського господарства (на 2,5 %);

- оборот роздрібної торгівлі (на 9,6 %);

- капітальні інвестиції (на 7,4 %);

- обсяг реалізованої інноваційної продукції (товарів, робіт, послуг) промислових підприємств (на 12,5 %) та ін.

Разом із тим, можна стверджувати, що найбільшого збитку національній економіці завдав воєнний конфлікт на Донбасі в частині скорочення обсягів вітчизняного експорту. Якщо до 2014 р. частка Донецької та Луганської областей в загальній структурі експорту України складала близько 30 %, то після 2015 р. – 10 %.

Звичайно, можна вести мову про те, що відбулася зміна вектора зовнішньоекономіч-

Таблиця 5

**Основні показники втрат економіки України в підсумку воєнного конфлікту
на територіях Донецької та Луганської областей у 2010–2019 рр.**

Показники	Роки										Відхилення середніх значень, +/- 2015-2019/ 2010-2014
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	
Робоча сила у віці 15-70 років	14,8	14,7	14,7	14,6	14,6	6,9	6,8	6,8	6,8	6,7	-7,9
ВРП	15,6	16,1	16,8	15,7	14,4	9,5	7,0	7,1	6,6	6,4	-8,4
Обсяг реалізованої продукції суб'єктами господарювання	17,9	20,3	18,9	16,8	9,0	7,0	6,3	5,7	5,4	4,9	-10,7
Кількість суб'єктів господарювання	10,2	10,6	10,6	10,2	4,2	4,4	4,6	4,1	3,7	3,7	-5,1
Оборот роздрібної торгівлі	14,4	14,3	14,8	14,7	9,4	4,1	3,9	3,5	4,0	4,2	-9,6
Капітальні інвестиції	10,9	13,0	13,6	14,6	8,4	3,8	4,5	4,6	5,2	5,4	-7,4
Обсяги продукції сільського господарства	7,5	7,6	7,7	7,1	6,3	4,5	4,7	4,9	4,4	5,1	-2,5
Обсяги реалізованої промислової продукції	26,0	27,4	23,3	21,7	14,8	12,0	11,5	11,1	11,4	10,6	-11,3
Обсяги експорту товарів	31,9	34,6	26,9	25,1	19,1	10,5	10,4	10,6	10,6	9,5	-17,2
Обсяги імпорту товарів	6,9	7,6	7,3	7,7	5,7	4,0	3,7	4,6	4,3	4,0	-2,9
Кількість інноваційно активних промислових підприємств	9,9	9,1	8,8	8,5	3,8	4,5	4,2	3,8	3,6	4,9	-3,8
Обсяг реалізованої інноваційної продукції (товарів, послуг) промислових підприємств	22,6	21,3	21,2	18,9	7,4	12,3	6,6	1,4	0,6	8,2	-12,5

Джерело: складено автором за [11, с. 58–59; 12, с. 15, 22, 156, 161, 192–193, 265, 381–382, 627, 631], частки Донецької та Луганської областей, %

ної діяльності зі сходу на захід і в певній мірі зменшення обсягів експорту було компенсоване. При цьому, обсяги імпорту в Україну від визначеної ситуації практично не постраждали (спад склав лише 2,9%), що можна вважати додатковим підтвердженням чітко спланованої гібридної агресії з боку РФ – на руйнування потужного ядра експортного потенціалу країни.

Наступним за величиною збитком для вітчизняної економіки вважаємо втрату частини промислового потенціалу, а це 11,3% в структурі обсягів виробництва промисловості, що достатньо суттєво. Якщо до 2014 р. сумарна частка Донецької і Луганської областей становила близько 24 %, то після 2015 р. – 11 %.

На третє місце за рівнем збитку можна поставити вплив воєнної агресії на скоро-

чення обсягу реалізованої інноваційної продукції. Фактично, Україна втратила 12,5 %, а це близько 4,5 млрд грн національного доходу, причому утвореного від виробництва (створення нових робочих місць) і збуту продукції більш конкурентоспроможної, яка могла б бути реалізованою не лише на внутрішньому, але й на зовнішньому ринках збуту.

Узагальненням вищенаведеного є визначення ключових макроекономічних та соціальних наслідків-передумов миробудівництва та забезпечення економічної безпеки України (рис. 3).

Обґрунтування якісних пропозицій з формування та реалізації політики миротворення в Україні об'єктивно потребує відповідного інформаційно-аналітичного забезпечення в частині аналізування стану економічної без-

Рис. 3. Сучасні макроекономічні та соціальні передумови, напрями активізації гібридних загроз миробудівництва і забезпечення економічної безпеки України

Джерело: авторська розробка

пеки держави та її функціонально-структурних характеристик, а також оцінювання міри впливу на ці процеси зовнішньої воєнної та гібридної агресії, що є предметом наступного підрозділу дослідження.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Безумовно, є підстави стверджувати про наявність тренду триваючої рецесії в окремих базових видах економічної діяльності. Нераціональна структура національного господарства призводить до посилення її вразливості відносно викликів і обмежень на глобальному і локальному ринках. Своєю чергою, посилення залежності призводить до тісного зв'язку стабільного функціонування системи національного господарства та впливу гібридних загроз в економічній сфері, у т. ч. спрямованих на підрив стратегічних господарських зв'язків і відносин, розвиток ринкових девіацій, пригнічення приватної підприємницької ініціативи, дестабілізацію фінансово-бюджетної сфери, посилення енергетично-ресурсної кризи і т. ін.

Також, слід зазначити що без подолання проблеми рейдерства (головне через створення в країні прозорої і справедливої судової системи) не доводиться стверджувати й про формування належних передумов для

забезпечення економічної безпеки держави та посилення її ризикостійкості до внутрішніх і зовнішніх гібридних викликів та загроз, включно зі миротворенням.

Вважаємо, що політика України й надалі має здійснюватися у руслі мінімізації залежності зовнішньоекономічних відносин від РФ та розвитку процесів диверсифікації ринків збуту вітчизняної продукції та послуг. Проте, на разі, більш суттєвий недолік тут в іншому – достатньо високому негативному сальдо зовнішньої торгівлі між Україною та РФ. Слід також визнати, що асортимент, номенклатура та структура продукції (послуг), яка експортувалася до країн СНД, головне РФ, та натеper експортується до країн ЄС, суттєво різняться. Відтак, можна говорити не стільки про заміщення, як про те, що відмова від російського ринку у значній мірі постимулювала вітчизняних виробників та експортерів до реалізації зусиль у напрямі адаптації продукції і виходу на ринки країн західної Європи, а також Азії та Америки.

Подальші наукові дослідження будуть стосуватися продовження моніторингу зв'язків гібридних та військових конфліктів на Сході України та економічними складовими економічної безпеки та пошуку механізмів зменшення економічних загроз національній безпеці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Блохін П.В. Миробудівництво як інструмент подолання дисбалансів соціально-економічного розвитку України. Проблеми та перспективи розвитку економіки України в умовах євроінтеграції : *Матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти і молодих учених: тези доповідей*, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів, 2019. С. 14–17.
2. Іляш О.І., Блохін П.В. Становлення економіки миробудівництва у системі економічної безпеки держави. *Проблеми економіки*. 2019. № 2. С. 45–52. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2019-2-45-52>
3. Статистичний щорічник України. Державна служба статистики України. Київ, 2019. С. 465.
4. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 10.04.2021).
5. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 11.04.2021).
6. Ilyash O. Strategic priorities of Ukraine's social security concept development and implementation. *Economic Annals XXI*. 2015. Vol. 07-08(1). P. 20–23. URL: http://soskin.info/userfiles/file/2015/7-8_1/Ilyash.pdf
7. Transparency International. URL: <https://www.transparency.org> (дата звернення: 12.04.2021).
8. Рейдерство в Україні. URL: <https://opendatabot.ua/open/raiders?> (дата звернення: 14.04.2021).
9. Іляш О.І. Адаптаційні моделі та методичний інструментарій оцінки соціальної безпеки на регіональному рівні. *“Держава та регіони”*. Серія : *Економіка та підприємництво*. 2011. № 4. С. 18–24.
10. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <https://www.me.gov.ua> (дата звернення: 12.04.2021).
11. Статистичний збірник. Регіони України (2019). Ч. 1 : Державна служба статистики. Київ, 276 с.
12. Статистичний збірник. Регіони України (2019). Ч. 2 : Державна служба статистики. Київ, 640 с.

REFERENCES:

1. Blokhin P.V. (2019). Myrobudivnytstvo yak instrument podolannia dysbalansiv sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku ukrainy. Problemy ta perspektyvy rozvytku ekonomiky Ukrainy v umovakh ievrointehratsii: Materialy

Vseukrains'koi nauk.-prakt. konf. здобувачів вищої освіти і молодих учених: тези доповідей, *L'vivs'kyj torhovel'no-ekonomichnyj universytet*, Ukraina, L'viv, pp. 14–17.

2. Iliash O.I., Blokhin P.V. (2019). Stanovlennia ekonomiky myrobudivnytstva u systemi ekonomichnoi bezpeky derzhavy. *Problemy ekonomiky*. Kyiv, no. 2, pp. 45–52. Available at: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2019-2-45-52>

3. Statystychnyj schorichnyk Ukrainy (2019). Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Kyiv, p. 465.

4. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2020). Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>

5. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2020). Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>

6. Ilyash O. (2015). Strategic priorities of Ukraine's social security concept development and implementation. *Economic Annals XXI*, vol. 07-08(1), pp. 20–23. Kyiv. URL: http://soskin.info/userfiles/file/2015/7-8_1/Ilyash.pdf

7. Transparency International (2020). Available at: <https://www.transparency.org>

8. Rejderstvo v Ukraini (2020). Available at: <https://opendatabot.ua/open/raiders/> (accessed 14 April 2021).

Iliash O.I. (2011). Adaptatsijni modeli ta metodychnyj instrumentarij otsinky sotsial'noi bezpeky na rehional'nomu rivni. *Naukovo-vyrobnychyj zhurnal "Derzhava ta rehiony". Seriya: Ekonomika ta pidpriemnytstvo*, no. 4, pp. 18–24.

9. Ministerstvo rozvytku ekonomiky, torhivli ta sil'skoho hospodarstva Ukrainy (2020). Available at: <https://www.me.gov.ua>.

10. Statystychnyj zbirnyk. Rehiony Ukrainy (2019). Ch. 1: Kyev: Derzhavna sluzhba statystyky. Kyev, p. 276.

11. Statystychnyj zbirnyk. Rehiony Ukrainy (2019). Ch. 2: Kyev: Derzhavna sluzhba statystyky. Kyev, p. 640.